

Аңлатма языу.

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең 9-сы класы өсөн башкорт теленән эш программаһы.
Эш программаһы 68 сәғәткә бүленгән (азнаға 2 сәғәт).

Төзөүсене:

Дәреслек: Башкорт теле: Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең 9-сы класы укыусылары өсөн дәреслек.

Төзөүселәре: Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. – Өфө: Китап, 2005.

Программа кимәле: базислы

Укытыусының тел буйынса укыу-укытыу методик комплекты:

Ғәбитова З.М. Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең 7-8-се кластары өсөн “Башкорт теле” дәреслегенә методик күрһәтмәләр. Өфө: Китап, 2006–152 бит.

Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. Башкорт теленән диктанттар һәм изложениелар йыйынтығы: 5-11 класс укытыусылары өсөн кулланма. Өфө: Китап, 2002-166 бит.

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең башкорт теле буйынса берзәм талаптар.

Укыусылар өсөн тел буйынса укыу-укытыу методик комплекты: Башкорт теле: Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең 9-сы класы укыусылары өсөн дәреслек. Төзөүселәре: Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ.–Өфө: Китап, 2005.

Программа үзенсәлектәренең характеристикаһы:

Эш программаһы Башкортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы тарафынан раҫланған «Башкорт теленән программа» (Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең I-IX кластары өсөн) нигезендә төзөлдө.

Төзөүселәре: Толombaев Х. А., Дәүләтшина М.С., Ғәбитова З. М., Усманова М. Г.- Ижевск: «Книгоград», 2008.

Башкортостан Мәғариф Министрлығы тарафынан тәқдим ителгән программа 15 - се урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль автоном дөйөм белем биреү учреждениеһының «Укыу планы»на ярашлы рәүештә тормошка ашырыла.

Был эш программаһында федераль һәм республика закондары талаптары тормошка ашырыла:

«Рәсәй Федерацияһы халыктары телдәре тураһында» Законы;

Рәсәй Федерацияһының «Мәғариф тураһында» Законы;

«Башкортостан Республикаһы халыктары телдәре тураһында» законы;

Башкортостан Республикаһының «Мәғариф тураһында» Законы;

15-се урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль автономиялы дөйөм белем биреү учреждениеһының «Укыу планы»;

15-се урта дөйөм белем биреү мәктәбенең эш программаларының төзөлөшөн һәм уға талаптарҙы билдәләүсе локаль акты.

Программа йөкмәткеһе 3 йүнәлештән тора:

1. телмәр эшмәкәрлеген формалаштырыу;
2. телдең системаһын (фонетика, орфография, орфоэпия, грамматика, пунктуация) өйрәнеү;
3. бәйләнешле текст менән эшләргә өйрәтеүгә күз уңында тота.

Программаның йөкмәткеһе һәм төзөлөшө.

Рус һәм башка мәктәптәрҙә телде белмәгән балаларға башкорт телен өйрәтеүҙең байтак үзенсәлектәре бар. Уларҙың иң мөһимдәрен һанап китәбез:

Балаларҙы һөйләшергә өйрәтеү-үзәк бурыс.

1. Был дәрестәрҙә балаларҙы башкортса һөйләшергә, укырға, элементар язырға өйрәтеү бергә алып барыла. Тел менән әзәби материалдары бергә кушып өйрәнелә (интеграция).
2. Башкорт теле мотлак практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әзәби күренештәр, укыу материалы нигеҙендә, практик кулланыу максатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш).

Укыусыларҙың белем кимәленә талаптар.

1. Ғур булмаған эпик әсәрҙәрҙә йәки уларҙың өзөктәрен һөйләп биреү. Художество әсәрҙәрҙә инсценировкалау.
2. Укытыусы куйған проблемалы һорау ярҙамында геройға характеристика биреү;
 - тәкдим ителгән әсәрҙә тәржемә итә белеү, таныш булмаған һүзҙәрҙә айыра белеү;
 - 10-12 шиғырҙы яттан тасуири һөйләй белеү;
 - эпик, логик, лироэпик һәм драматик әсәрҙәрҙә айыра белеү.
3. Һорауҙарға тулы яуап һәм геройҙарға баһалама биреү;
 - укылған әсәрҙәргә үз мөнәсәбәтендә белдерә белеү.
4. Телмәр ағышында өндәрҙең үзгәреүен айыра һәм аңлата белеү;
 - диалогтарҙа башка кешеләрҙең телмәрендәге орфоэпик хаталарҙы күзәтә һәм төркөмләй белеү;
 - һүзлектәр менән файҙалана белеү;
 - диктант, изложение һәм иншалар языу;
 - өндәш һүзҙәр, улар эргәһендә тыныш билдәләренең куйылышын белеү;
 - һүзҙәрҙә яһаусы һәм үзгәртеүсе ялғауҙарҙың килеү тәртибе (рус теле менән сағыштырыу).
 - үз аллы һәм ярҙамсы һүзҙәрҙең телмәргә ролен асыҡлай белеү.

Укытыу предметының төп йөкмәткеһе

Һаумы, мәктәп! (7 сәғәт)

Эш төрҙәре «Көз» темаһы менән берлектә алып барыла. «Көз» һәм «Мәктәп» темаһына шиғырҙар, әсәрҙәр укыу; мәкәл, әйтемдәр, йомактар, һынамыштарҙы иҫкә төшөрөү.

Алдағы кластарға үтелгәндәрҙе системалаштырыу, яңы мәғлүмәт менән таныштырыу. Һөйләү һәм яҙыу телмәрен үҙстерәү ө

Ергә мәрхәмәт–илгә бәрәкәт (8 сәғәт)

Тууған Республикаға карата мөхәббәт, ғорурлыҡ тойғоһо, тәбиғәткә һаҡсыл караш тәрбиәләү. Улар тураһында һөйләргә, яҙырға өйрәтәү. Башкортостандың ер асты, ер өҫтө байлыҡтары тураһында әңгәмәләр үткәрәү, экскурсиялар ойштороу.

Атамалар ни һөйләй? (8 сәғәт)

Кеше тормошонда атамаларҙың да роле зур. Унһыҙ тормошто күҙ алдына ла килтереп булмай. Тел ғилемдә уларҙы өйрәнәүсә фән бар. Ул – ономастика. Ономастика фәне үҙе бер нисә тармактан тора: антропонимика, этнонимика, милли, халыҡ, кәбилә исемдәрен, зоонимика кош-корт, хайуан кушаматтарын, космонимика өйрәнәүсә фән.

Был теманы үтеү укыусының бала сактан ук үззәре йәшәгән ауыл, кала, уларҙың янындағы атамаларҙың мәғәнәләрен белергә теләгән кызыкһыныуын кәнәғәтләндәрә, тууған төйәк менән ғорурланырға мөмкинлек бирә. Сөнки атамаларға ил тарихы, ер һәм ошо ерҙә йәшәгән халықтың тел үзенсәлектәре, халак тормошо, ғөрөф-ғәзәте, йолалары һ.б. сағыла.

Без кышты ла яратабыз (7 сәғәт)

Бәйләнешле телмәрҙең язма һәм телдән формаларына берҙәй әһәмиәт бирелә. Кыш мизгеле, уның үзенсәлектәре тураһында һөйләү күҙ уңында тотола.

Башкорт театры (4 сәғәт)

Республикалағы театрҙар һәм уларҙың эшмәкәрлеге хақында дөйөм мәғлүмәт бирәү. М.Ғафури исемендәге Башкорт академия драма театрының барлыҡка килеү тарихы (халыҡ артистары З.Бикбулатова, А.Мөбәрәков, Г.Мөбәрәкова). Театрҙың күренекле артистарының тормошо һәм ижады менән таныштырыу, улар тураһында һөйләргә өйрәтәү. Театрҙың үткәне һәм киләсәге буйынса фекер алышыу ойштороу.

Башкорт халыҡ ижады (7 сәғәт)

Халыҡ ижады тураһында дөйөм төшөнсә. Фольклорҙың коллектив ижад булыуын асыҡлау. Фольклор һәм язма әҙәбиәттең айырмаһын билдәләү, улар тураһында һөйләргә өйрәтәү.

Башкорт аты (8 сәғәт)

Укыусыларҙы башкорт атының килеп сығыуы, тарихи үткәне менән таныштырыу. Аттарҙың кеше тормошондағы мөһим ролен билдәләү. Йәш үзенсәлектәре буйынса бүленеүен билдәләү. Аттарға карата кызыкһыныусанлыҡ тойғоһо уятыу, улар тураһында күберәк беләү теләге тыуызырыу.

Башкорт халыҡ милли аштары (7 сәғәт)

Башкорт халқының милли аштары менән таныштырыу. Уларҙы әҙерләү үзенсәлектәрен билдәләү. Башкорт милли аштары тураһындағы текстар менән таныштырыу.

Укыусыларзың һөйләү, языу телмәрен үстөрөү өстөндә ентөклә эш дауам итә.

Күңелле яз килә (12 сәғәт)

Башкортостандағы язғы тәбиғәт күренештәре. Кала һәм ауылда язғы эштәр: коштар, хайуандар һәм үсемлектәр тормошо, язғы байрамдар тураһында әңгәмәләр үткәрөү. Тәбиғәткә экскурсиялар ойоштороу. Дарыу үләндәрәнән гербарийзар төзөү, Еңеү көнөн билдәләү. һуғыш ветерандары менән осрашыу, иштәлектәр язып алыу буйынса эш дауам ит

Укыу-укытыу программаһында планлаштарылған һөзөмтәләрҙе үзләштерелөүөн баһалау

1. Класта һәм өйзә башкарыла торған язма эштәр өйрөтөү һәм тикшөрөү характерында була.

Уларға түбәндөгеләр инә:

- башкорт теленән төрлө типтағы күнегеүзәр;
- тәржемә эштәре (башкорт теленән рус теленә һәм киреһенсә);
- дәреслектәрҙәге әзәби текстарға пландар төзөү;
- һораузарға язма яуаптар һәм иншалар;
- тел һәм әзәби материалдар буйынса аналитик һәм дөйөмлөштөрөү тибындағы схемалар, проекттар һ.б. төзөү.

2. Башкорт теленәң ағымдағы, сирек йәки йыл аҙағында, шулай ук укыу йылы башында инеү диктанты, зур темаларзан һуң йомғаклау контроль эштәре үткәрелә. Ағымдағы контроль эштәр программаның өйрәнелгән материалын үзләштерөүҙе тикшөрөү максатында узғарыла. Уларзың төрө һәм үткәрөү йышлығы өйрәнелә торған материалдың катмарлылығынан, укыусыларзың белем кимәленән сығып билдәләнә. Ағымдағы контроль эштәр өсөн укытыусы йә тотош дәресте, йә уның бер өлөшөн генә файзалана ала.

3. Укыу йылы башында инеү диктанты, сирек һәм йыл аҙағында йомғаклау контроль эштәре мәктәп администрацияһы менән берлектә төзөлгән график буйынса үткәрелә. Контроль эштәрҙе сиректең беренсе көнөндә һәм дүшәмбелә үткәрөү тәқдим ителмәй.

Программа материалының үзләштерөү кимәле укыусыларзың дәрестәрҙә телдән биргән яуаптарына һәм язма эштәренә карап баһалана. Бының өсөн башкорт теленән һәр класта түбәндөгә күләмдә контроль эштәр, язма эштәр үткәрөү карала.

Язма эш төрҙәре	һаны
Диктант	4
Изложение	1
Тикшөрөү эше	1
Инша	1

Язма эш төрҙәре (изложение, инша) языу укыусыларзың укыу кимәленә, белеменә, мөмкинселәгенә карап укытыусы карамағына калдырыла һәм улар урынына шул ук күләмдә түбәндөгә язма эштәр үткәрөүгә мөмкин:

- карточкалар менән эш;
- тест;
- һүрәт буйынса һөйләмдәр төзөү;
- текста һөйләмдәрзә һүззәр тәртибе;
- терәк текстар менән инша язырға өйрәнөү:
- һүзлек диктанты;
- һөйләмдәр төзөү;
- һүзлек менән эш;
- һүрәтләү иншаһы;
- синквейн төзөү (слайд төзөү: шәжәрәләр, минең ғаиләм һ.б.)

№	Тема	Сәғәттәр һаны	Уқыусыларзың эшмәкәрлек төрзәре	Үткәреү вақыты 9 класс		Исқәрмә
				планлаш.	фактик	
I сирек – 17 сәғәт Һаумы, мәктәп (7 сәғәт)						
1.	А.Игебаев. Бик тә кәрәк тыныслык. Исем	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ Белем көнө һақында һөйләшеү, ○ һүрәт буйынса һораузарға яуап биреү; ○ исемде, сифатты кабатлау; ○ язма телмәр өстөндә эшләү; ○ һөйләмдә һүззәр тәртибен иштә тотуу; ○ күренекле шәхестәр, уларзың әсәрзәре менән танышыу. 			
2.	К.Мәргән. Мәктәп. һөйләмдә һүззәр тәртибе	1				
3.	М.Кәрим. Озон-озак бала сак. һүзбәйләнеш.	1				
4.	М.Акмұлла. Көз. Антонимдар.	1				
5.	Чехов Башкортостанда. Сифат	1				
6.	Йыл мизгелдәре. Көз. Эйә менән хәбәр.	1				
7.	Диктант	1				
Ергә мәрхәмәт – илгә бәрәкәт (8 сәғәт)						
8.	Н.Мусин. Һай урманым... Кылым.	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ тәбиғәт, уны һаклау кәрәклеген, кеше менән тәбиғәттең бер бөтөн булыуын төшөнөү; ○ языусылар, уларзың әсәрзәре менән танышыу, төп идеяһын аңлау, үз фекереңде еткерә белеү ○ хәлдәр менән таныша башлау ○ язма телмәр үстәреү 			
9.	Т.Ғәниева. Оло ялан. Исем-дең килеш менән үзгәреше	1				
10.	Күренекле шәхестәр. Хәлдәр.	1				
11.	Башкорттар кайзан килеп сыккан? Вақыт хәле	1				
12.	Кызыл китап. Рәүеш хәле	1				
13.	Ф.Мөхәмәтйәнов ижады. Хәл	1				
14.	Контроль диктант	1				
15.	Хаталар өстөндә эш. Кылымдың заман менән үзгәреше	1				
Атамалар ни һөйләй? (8 сәғәт)						

16.	А.Игебаев. Донъябыззан ни кала? Кылым замандары	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ Башкортостан йылгалары тураһын-дағы әңгәмәлә катнашыу; ○ Экология мәсьәләһе хақында уйланыу, тәбиғәтте һаклау-һәр кемдең изге бурысы икәнән аңлау; ○ кылымды кабатлау; ○ атамаларзың ки-леп сығышын өйрә-неү, ерле материал хақында һөйләшеү; 			
17.	Башкортостан йылгалары.Һүзлек менән эш.	1				

II сирек 16 сәғәт

18.	К.Аралбай. Карауанһарай. Күләм –дәрәжә хәле	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ күренекле шәхестәр,уларзың әсәрзәре менән танышыу; ○ хәлдәрзең төр-зәрен өйрәнеү,улар-зы айыра, текста таба белеү; ○ язма телмәр өстөндә эшләү; 			
19.	К.Аралбай. Янғантуға мәзһиә. Шарт хәле	1				
20.	Шихандар. Шарт хәле	1				
21.	Изложение	1				
22.	Хаталар өстөндә эш. Ғ.Хөсәйенов. Батырша. Максат хәле	1				
23.	Таштуғай. Сәбәп хәле	1				

Без кышты ла яратабыз (7 сәғәт)

24.	Р.Насиров. Ш.Мөхәмәтйәнов Кире хәлдәр	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ кыш мизгеле тураһында әзәби әсәрзәр укыу ; ○ һүрәт буйынса бәйләнешле телмәр төзөргә өйрәнеү; ○ кышкы байрам-дар тураһында һөйләшеү; 			
25.	Ф. Рәхимғолова. Кыш. һөйләм	1				
26.	Н.Мусин. Уралда кыш. Һүзлек менән эш.	1				
27.	Кыштың һыуык көндәрәндә.	1				

	Өндөш һүз.		○ коштарға, йәнлектәргә			
28.	Кышкы Нардуған. Кышкы байрамдар. Кылым	1	кыш көнөндә ярзам итеү кәрәклегенә төшөнөү;			
29.	Р.Шәкүр. Яңы йыл. Кылым	1	○ Яңы йыл тураһын-да һөйләшеү, үз феке реңде әйтә белеү;			
30.	Һаулык һаклау. Һүзлек менән эш.	1	○ ауырыуларҙан һаклану сараларын иҫтә калдыру;			
Башкорт театры (4 сәғәт)						
31.	Ф.Фәткуллин. Өфөлә театрҙар. Өҫтәлмәлек	1	○ Башкортостанда-ғы театрҙар тураһын-да мәғлүмәт алыу,			
32.	Башкортостан театрҙары. Өҫтәлмәлек.	1	○ билдәле артистарҙың ижады менән танышыу;			
33.	А.Мөбәрәков. Сағыштырыу.	1				
III сирек – 20 сәғәт						
34.	Театр артистары. Н. Ирсаева. Х.Кудашев. Тәржемә эше	1	текстарҙы тәржемә итеү			
Башкорт халыҡ ижады (7 сәғәт)						
35.	Ә Сөләймәнов.Халыҡ ижады. Һөйләм.	1	○ Башкорт халыҡ ижадының боронғо замандарҙа ук барлыҡка килеүен аңлау;			
36.	Башкорт халыҡ әкиәте. Һөйләм.	1	○ әкиәттәр менән танышыу, төп феке-рен аңлата белеү, һығымта яһау;			
37.	“Урал батыр “ эпосы. Ябай Һөйләм.	1	○ халыҡ ижадында һандарҙың үзенсә-лектәрен аңлау;			
38.	“Алпамыша батыр” әкиәте. Ябай Һөйләм төрҙәре	1				
39.	Башкорт халыҡ ижадында һандар.	1				
40.	Контроль диктант	1	○ язма телмәр үстөрөү;			
41.	Хаталар өҫтөндә эш.Такмактар.	1	○ такмактар тура-һында			

			мәғлүмәт алыу, уларҙы йырҙар менән сағыштырыу.			
Башкорт аты (8 сәғәт)						
42.	Н.Изелбаев. Ел, ерәнем. Яңғызлыҡ исемдәр	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ Башкорт халкы-ның тормошонда аттың айырым урын алып тороуын иҫбатлау; ○ Йылкыларға булған ысын һөйөүҙе күрһәт-кән әсәрҙәр менән танышыу, һығымта яһарға өйрәнеү; ○ Тиң киҫәктәрҙе, улар әргәһендәге тыныш билдәлә-ренәң куйылышын рус теле менән сағыштырып өйрәнеү. 			
43.	Б.Байым. Бәләкәс. Һандар.	1				
44.	Башкорт аты ниндәй була? Тиң киҫәкле һөйләмдәр.	1				
45.	Башкорт халыҡ йырҙары. Тиң киҫәкле һөйләмдәр.	1				
46.	М. Кәрим. Минәң атым. Тиң киҫәктәр әргәһендә тыныш билдәләре.	1				
47.	Ә.Әминев. Турат. Тиң киҫәктәр әргәһендә тыныш билдәләре.	1				
48.	С.Ағиш. Турыҡай Ҡылым. Сифат.	1				
49.	Башкорт аты. “Тиң киҫәкле һөйләмдәр” темаһын нығытыу.	1				
Башкорт халыҡ милли аштары (7 сәғәт)						
50.	А.Баһуманов. Икмәк. Ябай һөйләм.	1	<ul style="list-style-type: none"> ○ Башкорт халкы-ның милли аштары тураһында мәғлүмәт алыу, иҫтә калдырыу; ○ Ябай һөйләмдәр тураһындағы белемдәрҙе киңәйтеү; 			
51.	Башкорт балы. Кушма һөйләмдәр.	1				
52.	З.Биишева. Дуҫ булайыҡ. Кушма һөйләмдәр.	1				
53.	Ә.Бәйрәмов. Сүпрә. Кушма һөйләмдәр.	1				
IV сирек – 15 сәғәт						
54.	Башкорт милли аштары. Кушма һөйләм.	1	○ Кушма һөйләмдәр тураһында мәғлүмәтле булыу, төрҙәрҙе өйрәнеү;			

55.	Башкорт милли аштары. Эйәртеүле кушма һөйләмдәр.	1	○ Белемдәрзе тикшерерү.			
56.	Тест	1				
Яз килә (12 сәғәт)						
57.	Хаталар өстөндә эш. Йыл мизгелдәре. Яз.	1	○ яз мизгеле, яз күренештәре тура-һында укылған әсәрзәргә карата үзәндең уй-фекеренде әйтә белеү; ○ 9-сы класта үтелгән һүз төркөмдәре тураһындағы мәғлүмәттәрзе иҫкә төшөрөрү, телмәрзә урынлы куллана белеү; ○ үз фекеренде язма рәүештә белдерә һәм һығымта яһай белеү; ○ үтелгәндәрзе кабатлау, системалаштырыу			
58.	Я.Хамматов. Яз башланды. Мәкәлдәр. Һүзбәйләнеш	1				
59.	А.Игебаев. Яз бүләге. Өндәш һүззәр	1				
60.	Л.Фархшатова. Тал бөрөһө. Рәүеш. Кылым	1				
61.	Ғ.Дәүләди. Нөгөш шишмәләре. Сифат	1				
62.	Контроль диктант Июнь.	1				
63.	Хаталар өстөндә эш. Ф.Ғөбәйзуллина. Сөгөлдөр.	1				
64.	Йәй. Бәйләүестәр.	1				
65.	Инша .Ә.Лотфуллин “Хушлашыу” картинаһы.	1				
66.	М.Кәрим. Өс әхирәт. Һүзлек әше	1				
67.	Д.Мырзакаева. Йәйзең хушлашыу айы. Кабатлау	1				
68.	Йомғаклау дәресе. Үтелгәндәрзе кабатлау.	1				

Укыу - укытыу методик кулланмалар исемлеге

1. Усманова М. Ғ. Башкорт теле грамматикаһы таблицаларза һәм схемаларза.

2. Ураксина З.Ғ. Башкорт теленең фразеологик һүзлеге. – Яңыртылған икенсе баҫма, 2-се баҫма. - Өфө: Китап, 2006.
3. Нәфиқова З.Ғ., Вәлиева Ф.Ф. Күргәзмә- дидактик кулланма «Афарин». Телмәр үҫтереү һәм башкорт телен үзләштереү кимәлен белдереү диагностикаһы.
4. Усманова М. Ғ. Башкорт теле грамматикаһы таблицаларза. Фонетика. Морфология.
5. Башкортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы. «Башкорт теле һәм әзәбиәте», «Башкортостан мәзәниәте» фәндәре буйынса видеоәсбәп. «Акмулла тауышы» Шағир-мәғрифәтсе Мифтахетдин Акмулла әсәрҙәрен башкарыусылар конкурсы Республика фольклор байрамы. «М.Акмуллаға – 175 йыл».
6. «Башкортостан мәзәниәте», «Башкортостан тарихы» фәндәре буйынса DVD форматында видеоәсбәп № 3. Кейез баҫыу.
7. Аудиокасетаһар балалар өсөн.
8. Дидактик һәм таратма материалдар.
9. Аудиоәсбап № 1. Мостай Кәрим, Назар Нәжми, Зәйнәп Бишева һәм Рәми Ғарипов башкарыуында шиғырҙар.
10. Министерство образования Республики Башкортостан. Документальный фильм: «Вместе дружная семья!!»
11. Әхтәмов М.Х. Башкорт теленең морфемалар (һүзәрҙең мәғәнәләргә әйә булған өлөштәре) һүзлеге: 10000 самаһы һүз.-Өфө: Башкортостан китап нәшриәте, 1992.
12. Азнабаев Ә.М., Латыпов Д.Р. Башкорт телендә айырымланған әйәрсән киҫәктәр. - Өфө: Китап, 2006.
13. Әхтәмов М.Х. Омонимдар (азаш һүзәр) һүзлеге. - Өфө: Китап, 2006.
14. Ракаева Ә.С., Дәүләтшина М.С. Башкорт теленән контроль һорауҙар, тестар кулланмаһы. - Өфө: Педкнига, 2008.
15. Ураксина З.Ғ., Ураксин Ю.З. Русско-башкирский словарь. Уфа, Белая Река, 2008.
16. Русско-башкирский учебный словарь./Саяхов Л.Г., Ураксин З.Г., Асадуллина Ф.Ф., Сахипова З.Г. Под редакцией Саяхова Л.Г. и Ураксина З.Г. – Уфа: Китап, 2001.

Материаль-техник кулланмалар

1. Баҫма пособиялар: таблицалар, портреттар.
2. Ишетеп- күреү (экранно – звуковые) пособиялар: видеофильмдар, аудиоязмалар.
3. ИКТ: компьютер, телевизор.
4. Укыу- практик королмалар: магнитлы класс тактаһы.

1. Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. Башкорт теле: Укытыу урыҫ телендә алып барылған мәктәптәрҙең 9-сы класы укыусылары өсөн дәреслек. Өфө : Китап, 2005.
2. Юлмөхәмәтов М.Б. Башкорт теле һәм туған әҙәбиәт дәрестәрен үз-ара бәйләнештә укытыу. Өфө: Китап, 2008.
3. Ситдикова Г.Р. Башкорттарҙың ғайлә тормошо мәкәлдәрҙә һәм әйтемдәрҙә. Өфө: «Виртуаль», 2002.
4. Баһаутдинова М.И., Йәғәфәрова Г.Н. Башкорт теле һәм әҙәбиәтенән традицион булмаған дәрестәр (методик кулланма). Өфө: Информреклама, 2003.
5. Азнағолов Р.Ғ. Ерле һөйләш шарттарында башкорт теленә өйрәтәү методикаһы. Өфө: Китап, 2006.
6. Азнабаева Ә.М., Латыпов Д.Р. Башкорт телендә айырымланған әйәрсән киҫәктәр. Өфө: Китап, 2006.
7. Бикбаева Т.Я., Кунафина Т.Я. Изложениелар өсөн текстар йыйынтығы. Милли мәктәптәрҙең 5-11 сыныфтарында эшләгән укытыусылар өсөн кулланма. Өфө, «Эдвис» укытыу-методика үзәге, «Башкортостандың бәләкәй даһийы», 2008.
8. Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. Башкорт теленән диктанттар һәм изложениялар йыйынтығы: Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 5 – 11 класс укыусылары өсөн кулланма. Өфө: Китап, 2002.
9. Ризаитдин Фәхретдин, Мәжит Ғафури, Шәйехзада Бабич. / Төзөүсөһе И.Ә.Шарапов. Өфө : Китап, 2007.
10. Алдырханова Ә.Р., Кәримова Ә.Р. Салауат батыр – ил икән. Өфө: Китап, 2009

Перечень образовательных Интернет- ресурсов

2. Сайт, посвященный изучению башкирского языка - <http://tel.bashqort.com/home>
3. Электронный журнал учителей башкирского языка и литературы - <http://ostaz.ru/>
4. Башкирский языковой портал - <http://bashkort-tele.narod.ru/>
5. Башкирский форум - <http://www.bashforum.net/> <http://bashkort-tele.livejournal.com/>
6. www.morb.ru Официальный сайт Министерства образования Республики Башкортостан
7. www.edu.ru Федеральный портал "Российское образование"
8. www.минобрнауки.рф Минобрнауки.рф Министерство образования и науки РФ
<http://www.pravitelstvorb.ru/> Официальный сайт Правительства Республики Башкортостан
9. www.apkpro.ru Академия повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования
10. www.ege.edu.ru официальный информационный портал ЕГЭ
11. www.zankov.ru Образовательная система Л.В.Занкова
12. kpolyakov.narod.ru Методические материалы и программное обеспечение для школьников и учителей
13. window.edu.ru информационная система "Единое окно доступа к образовательным ресурсам"
14. school-collection.edu.ru единая коллекция цифровых образовательных ресурсов
15. fcior.edu.ru федеральный центр информационно-образовательных ресурсов